

ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА

Інструктивно-методичні матеріали

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
ННІ іноземної філології

ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА

Інструктивно-методичні матеріали

Житомир

2022

УДК 81'1(075.8)
В 85

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 15 від 26.08.22)*

Рецензенти:

КРИШТАЛЮК Ганна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри германських мов і зарубіжної літератури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

АНТОНОВ Олексій – кандидат філологічних наук, доцент кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін Житомирського медичного інституту.

МОСІЄНКО Олена – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології та перекладу Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Вступ до мовознавства: Інструктивно-методичні матеріали / Укладач А. В. Зорницький. Житомир, 2022. 20 с.

Інструктивно-методичні матеріали «Вступ до мовознавства» мають на меті зорієнтувати здобувачів вищої освіти в теоретичних і практичних завданнях, що передбачені до розгляду в межах відповідної освітньої компоненти. Інструктивно-методичні матеріали містять плани семінарських занять, завдання для самоперевірки, перелік рекомендованої літератури та приклади екзаменаційних тестових завдань. Для студентів першого курсу Інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

УДК 81'1(075.8)

© А. В. Зорницький, 2022
© ЖДУ ім. І. Франка, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
МЕТОДИЧНА КАРТА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ «ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА»...	2
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ «ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА».....	2
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	5
ЛІТЕРАТУРА.....	12
ОЦІНЮВАННЯ.....	12
ПРИКЛАДИ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ.....	13
ПОЛІТИКА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ.....	18

ВСТУП

Мета вивчення освітньої компоненти «Вступ до мовознавства» – отримати систематичне, внутрішньо несуперечливе та відносно повне уявлення про основні поняття, що стосуються будови й функціонування мови. Здобувачі мають скласти собі присуд про сутність мови, її форми та функції, зв'язки із суспільством, мисленням і культурою, про мовознавство як дисципліну, що динамічно розвивається і постійно оновлюється. Протягом ХХ–ХХІ ст. наука про мову істотно розширила діапазон своїх міждисциплінарних зв'язків: сучасне мовознавство не лише запозичує теоретичні доробки з інших наукових дисциплін, але й впливає на формування загальнонаукового поняттєво-термінологічного апарату. Тож освітня компонента «Вступ до мовознавства» покликана бодай частково відобразити ці зміни в статусі як самої мови, так і науки, що її вивчає.

Основними **завданнями** вивчення освітньої компоненти “Вступ до загального мовознавства” є:

- виклад основних відомостей про мову й мовознавство як науку, а також походження, закономірності розвитку та функціонування природної мови на різних історичних етапах;
- характеристика рівнів мови у їх зв'язку з розділами мовознавства та ознайомлення студентів з проблематикою і термінологічним апаратом відповідних спеціальних дисциплін лінгвістичного циклу;
- формування у здобувачів базової філологічної компетенції як засадничої складової їх професійної підготовки.

МЕТОДИЧНА КАРТА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ «ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА»

Модуль І. Вступ до загального мовознавства.	
Тема 1.	Мовознавство як наука. Система, структура та функції мови
Тема 2.	Фонетика та графіка. Фонетичні процеси
Тема 3	Лексична система мови. Лексична семантика
Тема 4	Слово в його історичному розвитку. Лексико-семантичні категорії
Тема 5	Морфологія та синтаксис. Граматичне значення та граматичні категорії
Тема 6	Розмаїття конкретних мов і проблема походження мови
Тема 7	Генеалогічна, типологічна й ареальна класифікації мов світу
Тема 8	Мова та суспільство. Соціолінгвістичний напрям у мовознавстві

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ «ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА»

Модуль І. Вступ до загального мовознавства.

Онтологічні ознаки мови: субстанціональні (знаковість, членороздільність, системність) і функціональні (комунікативне призначення). Біологічне в мові. Фізичне в мові. Соціальне в мові. Впорядкування та самовпорядкування мови. Визначення знака. Двобічність знака, позначувальне та позначуване. Види знаків (класифікація). Мовні одиниці – двосторонні (знаки) і односторонні (не-знаки). Сигніфікат, денотат, референт. Знакова будова і членороздільність мови. Мовні одиниці та їх ієрархія. Основні та другорядні функції мови.

Породження та сприйняття звуків мови, їх артикуляційна характеристика і класифікація. Інваріанти та варіанти у звуковому ладі мови. Фонемні та алофони. Функції фонем: конститутивна, дистинктивна, делімітативна, експресивна. Мінімальні пари. Фонемні опозиції та їх нейтралізація. Фонемне розпізнавання алофонів. Фонетичні одиниці більші за фонему. Суперсегментні явища. Склад. Акцентна група (такт) і наголос. Інтонація.

Фонетичні процеси та чергування. Фонетична взаємодія однорівневих звукових сегментів (комбінаторні зміни). Акомодація, асиміляція і дисиміляція. Фонетична взаємодія різнорівневих звукових сегментів (позиційні зміни). Етапи розвитку письма (предметне письмо, піктографія, ідеографія, фонографія). Сегментованість письмової мови. Сегментні, суперсегментні (пробіли та ін.), субсегментні (діакритики та ін.) одиниці графіки. Графіка та орфографія. Алфавіт. Діакритичні знаки (надрядкові, підрядкові). Варіативність літер. Графеми та алографи. Особливості прояву дистинктивної функції у графіці.

Науки, що вивчають план вираження та план змісту в їх взаємодії. Лексикологія та її складові дисципліни. Слово як основна одиниця мови. Критерії визначення слова. Поняття лексеми. Слово і словоформа. Цільнооформленість і проникність слова. Поняття лексеми та парадигми. Словотвір і словозміна. Лексичне та граматичне значення. Лексичне значення слова та його структура. Система значень слова. Моносемія. Полісемія. Фузія. Типи лексичних значень слова: пряме, переносне, вільне, зв'язане. Природа виникнення назви. Поняття внутрішньої форми слова. Умотивованість та мотивація. Умотивовані слова та слова з втраченою мотивацією. Утрата мотивації та її причини. Народна етимологія.

Асиметрія мовного знака (омонімія, полісемія, синонімія, паронімія). Синонімія. Класифікація синонімів. Евфемізми. Табу. Антонімія. Класифікація антонімів. Семантичні поля. Фразеологія та ідіоматика. Категоріальні ознаки фразеологізмів та ідіом. Підходи до класифікації фразеологізмів. Лексичний склад мови. Системні відношення в лексиці. Активна і пасивна лексика. Соціально-територіальна диференціація лексики: загальноживана лексика та лексика обмеженого вживання (діалектизми, професіоналізми, жаргонізми \ сленг, арготизми, терміни, спеціальні слова). Класифікація жаргону \ сленгу. Диференціація лексики за функціональними стилями. Нейтральна та типова лексика для різних функціональних стилів. Емоційно забарвлена лексика. Поняття терміна. Хронологічний розподіл словникового складу мови: неологізми, історизми, архаїзми. Основні шляхи змін у словниковому складі мови: словотвір, типи семантичних змін, запозичення. Класифікація лексики за її походженням: рідна, запозичена. Причини та шляхи її запозичення. Пуризм та ставлення до нього. Проблема єдності лексико-граматичного ладу мови: «своє» і «чуже» у лексиці та граматиці; ксенолексика (система іншомовних запозичень) і ксенограматика (граматика іноземних слів).

Предмет та основні розділи граматики. Одиниці граматичної будови мови. Граматичне значення. Граматичні категорії. Морфологія. Способи вираження граматичних значень: синтетичні й аналітичні. Частини мови та критерії їх виокремлення. Синтаксичні одиниці у порівнянні з морфологічними. Морфема й типи її значення (речове, дериваційне, реляційне). Види морфем (сегментні, несегментні, суперсегментні, нульові). Типи морфем у словоформі: корінь та афікси; словотворчі та словозмінні афікси; суфіксація та суфікси. Афіксація. Типи з'єднання морфем: лінійне зчеплення (зовнішня флексія), лінійне накладання (інфіксація, трансфіксація, внутрішня флексія). Морфемні шви; аглютинація й фузія. Інші морфологічні засоби: основоскладання, редуплікація, суплетивізм, конверсія. Словосполучення чи речення: проблема мінімальної одиниці синтаксичного рівня мови. Словосполучення (синтагма). Валентність. Класифікація словосполучень. Типи синтаксичного зв'язку: узгодження, керування, координація, прилягання, тяжіння, інкорпорація, замикання, ізафет. Речення та його ознаки. Типологія речень. Актуальне членування речення. Тема і рема.

Теорії походження мови. Релігійна та наукова точка зору. Джерела знань про походження мови. Становлення мови у філогенезі та онтогенезі. Праобраз мови в сигнальних системах приматів. Дані «примітивних» мов. Теорії походження багатомовності. Релігійна та наукова точка зору. Полігенез і моногенез. Дивергенція і конвергенція. Гіпотези мовного регресу і прогресу. Різностямовані тенденції розвитку мови. Гіпотези еволюції та революції у розвитку мови. Внутрішні та зовнішні причини розвитку мови. Довільна (спонтанна) еволюція та свідоме реформування мови. Роль мовних контактів. Структурність мовних змін. Поняття спорідненості мов. Неправомірність ототожнення мовної, етнічної та расової спорідненості. Способи встановлення мовної

спорідненості: спільність коренів у споріднених мовах, регулярні фонетичні відповідники.

Генеалогічні відношення мов. Сім'я, група, підгрупа, гілка споріднених мов. Індоевропейська мовна сім'я. Можливі генеалогічні відношення між мовними сім'ями; поняття макросім'ї. Ностратична гіпотеза. Поняття прамови та прабатьківщини. Методи вивчення спорідненості мов. Реконструкція прамови та визначення часу її розпаду. Основні сім'ї та групи – з особливою увагою до мов, які представлені в Україні, сусідніх державах та країнах Європи (індоевропейські, семіто-хамітські, тюркські й фінно-угорські). Порівняння мов за їх структурою: типологічна класифікація мов. Морфологічні типи мов. Мови фузійні, аглютинативні, ізолоючі, інкорпорууючі. Аналітичний і синтетичний лад мов. Фонологічна типологія мов. Синтаксичний тип мови. Мови номінативного й ергативного ладу. Мовні універсалиї. Ареальне (територіальне) варіювання та взаємодія мов. Мовні діалекти. Мовні контакти та контактні мови. Територіальна взаємодія мов. Поняття конвергентного розвитку мов. Мовні союзи. Мовний контакт та його результати. Субстрат, суперстрат, адстрат. Піджини та креольські мови. Умотивована культурними стосунками інтерференція мов. Інтернаціоналізми (лексичні й граматичні). Нові мови на лінгвістичній карті світу. Штучні мови міжнародних відносин.

Вплив мови на людину та її поведінку; гіпотеза Сепіра-Ворфа. Зв'язок мови і мислення. Невербальний характер мислення. Одиниці мови та одиниці мислення. Механізм внутрішнього мовлення. Види мислення. Механізм утворення асоціацій (образів). Мовні явища з погляду логіки та психології. Когнітивна лінгвістика, психолінгвістика. Концептуальна vs мовна картини світу. Поняття концепту. Категоризація та концептуалізація знань про світ. Когнітивна метафора та метонімія. Менталітет. «Дух народу» Гумбольдта. Вплив людини на мову. Нормативний підхід до структури мови. Нормативні та прикладні аспекти у фонетиці, графіці, лексикології, граматиці, семантиці. Свідоме регулювання й нормування мови; мовна політика; можливість реформ у мові та її підсистемах (графіці, орфографії, лексиці, термінології). Поняття мовної норми, мовного узусу, малої мовної конвенції та okazіональні мовні явища. Стильове варіювання мови. Соціальне варіювання мови та соціальні діалекти. Соціолінгвістична класифікація мов за О. Ткаченком.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

(денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Мовознавство як наука. Система, структура та функції мови	2
2	Фонетика та графіка. Фонетичні процеси	2
3	Лексична система мови. Лексична семантика	4
4	Слово в його історичному розвитку. Лексико-семантичні категорії	4
5	Морфологія та синтаксис. Граматичне значення та граматичні категорії	2
6	Розмаїття конкретних мов і проблема походження мови	2
7	Генеалогічна, типологічна й ареальна класифікації мов світу	2
8	Мова та суспільство. Соціолінгвістичний напрям у мовознавстві	2
Всього:		20

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

(денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Мовознавство як наука. Система, структура та функції мови	2
2	Фонетика та графіка. Фонетичні процеси	4
3	Лексична система мови. Лексична семантика	2

4	Слово в його історичному розвитку. Лексико-семантичні категорії	2
5	Морфологія та синтаксис. Граматичне значення та граматичні категорії	4
6	Розмаїття конкретних мов і проблема походження мови	2
7	Генеалогічна, типологічна й ареальна класифікації мов світу	2
8	Мова та суспільство. Соціолінгвістичний напрям у мовознавстві	2
Всього:		20

САМОСТІЙНА РОБОТА (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Мовознавство як наука. Система, структура та функції мови	10
2	Фонетика та графіка. Фонетичні процеси	10
3	Лексична система мови. Лексична семантика	10
4	Слово в його історичному розвитку. Лексико-семантичні категорії	10
5	Морфологія та синтаксис. Граматичне значення та граматичні категорії	10
6	Розмаїття конкретних мов і проблема походження мови	10
7	Генеалогічна, типологічна й ареальна класифікації мов світу	10
8	Мова та суспільство. Соціолінгвістичний напрям у мовознавстві	10
Всього:		80

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

СЕМІНАР № 1

Тема: Мовознавство як наука. Система, структура та функції мови

Мета: опанування здобувачами сутності засадничих категорій і понять сучасного мовознавства

Професійна спрямованість: формування в здобувачів уявлення про засадничі поняття мовознавчої науки та сприяння розвитку їх загальної філологічної компетенції

Основні поняття: мовознавство, комунікація, мова, мовлення, парадигматика, синтагматика, інваріанти, варіанти, синхронія, діахронія, мовний знак, функції мови

1. Предмет та основні розділи мовознавства. Контрастивне, типологічне і порівняльно-історичне мовознавство. Внутрішня і зовнішня лінгвістика. Підрозділи мови та розділи лінгвістики.
2. Комунікація. Комунікація тварин. Мовна діяльність як відмінна риса людини. Види мовної діяльності. Особливості міжмовної і міжкультурної комунікації.
3. Мова і мовлення. Парадигматика і синтагматика. Інваріанти і варіанти. Синхронія і діахронія.
4. Сутність мови: біологічні, фізичні та соціальні характеристики мови. Онтологічні ознаки мови: субстанціональні (знаковість, членороздільність, системність) і функціональні (комунікативне призначення).
5. Знакова природа мови. Двобічність знака: план змісту та план вираження. Види знаків (класифікація). Властивості мовного знака.
6. Мова як структура та мова як система. Основні знакові одиниці вертикального ряду: фонема, морфема, слово, словосполучення, речення, дискурс (текст).
7. Функції мови.

Завдання для самоперевірки:

1. Наведіть приклади екстралінгвістичних чинників, які можуть впливати на функціонування певної мови.
2. Охарактеризуйте комунікацію людини і тварин, користуючись поняттям «сигнальна система».
3. Про що, на вашу думку, свідчить феномен т. зв. «мавп, які розмовляють» (шимпанзе Вошо, горила Коко)? Підсумуйте аргументацію прихильників і противників погляду, що ці примати засвоїли ази людської мови.
4. Охарактеризуйте біологічний, фізичний та соціальний аспекти людської мови.
5. Розкрийте теоретичну сутність закону асиметричного дуалізму мовного знака.
6. Поясніть, довільно чи ієрархічно розташовані знакові одиниці вертикального ряду.
7. Перелічіть та проілюструйте найважливіші функції мови. Яку з них ми актуалізуємо, коли засобами природної мови ведемо мову про саму ж таку мову?
8. Яка функція мови дозволяє людству накопичувати знання, передаючи їх від покоління до покоління?
9. В чому полягає фатична функція мови?

СЕМІНАР № 2

Тема: Фонетика та фонетичні процеси

Мета: опанування здобувачами сутності фонетичних явищ і процесів

Професійна спрямованість: формування в здобувачів уявлення про фонетику як галузь мовознавства та сприяння розвитку їх загальної філологічної компетенції

Основні поняття: фонетика, звук, фонема, склад, такт, фраза, інтонація, наголос, артикуляційна класифікація звуків

1. Науки, що вивчають план вираження. Фонетика, графіка та дисципліни, що їх складають. Звук і літера. Звук і фонема. Літера та графема. Алофон та алогограф.
2. *Ієрархія одиниць фонетичної системи:* звук (фонема), склад, такт (акцентна група), фраза (інтонаційна група). Інтонація, її компоненти. Наголос, його види.
3. Порождення та сприйняття звуків мови, їх артикуляційна характеристика і класифікація. Акустична характеристика та класифікація звуків мови.
4. Функції фонем: конститутивна, дистинктивна (розпізнавальна), делімітативна. Фонемні опозиції та їх нейтралізація. Реалізація фонем у процесі мовлення.
5. Фонетична взаємодія однорівневих звукових сегментів (комбінаторні зміни).
6. Фонетична взаємодія різнорівневих звукових сегментів (позиційні зміни).

Завдання для самоперевірки:

1. Порівняйте звук (фон), фонему та алофон в контексті опозиції між мовою й мовленням, яку запропонував Ф. де Соссюр.
2. Чим відрізняється наголос в українській та англійській (німецькій) мовах?
3. Обґрунтуйте термін «мовленнєвий апарат» та опишіть його будову. Що таке артикуляція?
4. Наведіть приклад графеми та її алогографів.
5. В чому докорінна відмінність між проривними та щільними приголосними?
6. Що таке лабіалізація, палаталізація та назалізація звуків?
7. Наведіть приклади нейтралізації фонемної опозиції. Що таке архіфонема?
8. Чи можна погодитися з твердженням, що в слові «гаплогія» гаплогії якраз і немає?
9. В чому докорінна відмінність між явищами акомодатії й асиміляції?
10. Що таке субституція та гіперизм як фонетичні явища?

СЕМІНАР № 3

Тема: Графіка

Мета: опанування здобувачами сутності графіки як галузі мовознавства

Професійна спрямованість: формування в здобувачів уявлення про письмо та його різні системи, а також сприяння розвитку їх загальної філологічної компетенції

Основні поняття: письмо, предметне письмо, піктографія, ідеографія, фонографія, алфавіт, принципи орфографії, пунктуація

1. Етапи розвитку письма (предметне письмо, піктографія, ідеографія, фонографія).
2. Графіка і алфавіти. Діакритичні знаки (надрядкові, підрядкові). Варіативність літер. Графеми та алографи. Особливості прояву дистинктивної функції у графіці.
3. Графіка та орфографія. Принципи орфографії.
4. Пунктуаційна група; типи розділових знаків. Графічне оформлення тексту.

Завдання для самоперевірки:

1. Чим докорінно відрізняються піктографія та ідеографія?
2. Чим докорінно відрізняються піктографія та/або ідеографія від фонографії?
3. Наведіть приклади діакритичних знаків в українській та англійській (німецькій) мовах.
4. Проілюструйте твердження «графема "де" та її алографи».
5. Які принципи орфографії ви знаєте? Проілюструйте кожен із них конкретними прикладами.
6. Які принципи орфографії є провідними в українській, а які – в англійській (німецькій) мові?
7. В чому докорінна відмінність між пунктуацією української та англійської мов?

СЕМІНАР № 4

Тема: Лексична система мови. Лексична семантика

Мета: опанування здобувачами сутності лексикології як розділу мовознавства

Професійна спрямованість: формування в здобувачів уявлення про лексичний рівень мовної системи та сприяння розвитку їх загальної філологічної компетенції

Основні поняття: лексикологія, семасіологія, ономасіологія, етимологія, фразеологія, лексикографія, слово, словотвір, словозміна, значення і його типи, моносемія, полісемія

1. Лексикологія та її складові дисципліни. Семасіологія, ономасіологія. Етимологія. Фразеологія. Лексикографія, типи словників.
2. Слово як основна одиниця мови. Критерії визначення слова.
3. Поняття лексеми та парадигми. Слово (лексема) і словоформа. Словотвір і словозміна. Лексичне та граматичне значення.
4. Система значень слова. Моносемія. Полісемія. Дифузія. Типи лексичних значень слова: пряме, переносне, вільне, зв'язане.
5. Обсяг поняття та значення. Лексичне значення слова та його структура. Конотативне та денотативне значення, їх призначення у процесі спілкування.
6. Природа виникнення назви. Умотивовані слова та слова з втраченою мотивацією. Поняття внутрішньої форми слова. Втрата мотивації та її причини. Народна етимологія.

Завдання для самоперевірки:

1. Чи відрізняються поняття «семасіологія» та «семантика»? Відповідь обґрунтуйте.
2. Користуючись відомими вам критеріями визначення слова, доведіть, що англійською *blackbird* – це одне слово, а *black bird* – два.
3. Наведіть парадигму англійського дієслова *to do*. Скільки лексем і скільки слів форм її складають?
4. Наведіть приклад радіальної та ланцюгової полісемії.
5. Проілюструйте вживання слова *собака* у прямому, переносному та зв'язаному значеннях.
6. Охарактеризуйте значення українського слова *бур'ян* та відповідне поняття.
7. Наведіть приклади слів, які відрізняються лише конотативним значенням.
8. Що таке деетимологізація? Наведіть приклади деетимологізованих слів.
9. Наведіть приклади народної етимології.
10. Що таке внутрішня форма слова?

СЕМІНАР № 5

Тема: Слово в його історичному розвитку. Лексико-семантичні категорії

Мета: опанування здобувачами системного характеру лексики та її диференційованості

Професійна спрямованість: формування в здобувачів уявлення про системні відношення в лексиці та сприяння розвитку їх загальної філологічної компетенції

Основні поняття: лексика, нейтральна лексика, лексика обмеженого вживання, функціональний стиль, хронологічне ранжування лексики, типи семантичних змін, запозичення, фразеологізм, ідіома

1. Системні відношення в лексиці. Активна і пасивна лексика. Соціально-територіальна диференціація лексики: загальноновживана лексика та лексика обмеженого вживання (діалектизми, професіоналізми, жаргонізми, сленг, аргі).
2. Диференціація лексики за функціональними стилями. Нейтральна та типова лексика для різних функціональних стилів. Емоційно забарвлена лексика.
3. Хронологічний розподіл словникового складу мови: неологізми, історизми, архаїзми.
4. Основні шляхи змін у словниковому складі мови: словотворення, типи семантичних змін, запозичення.
5. Класифікація лексики за її походженням: рідна, запозичена. Причини та шляхи її запозичення. Пуризм та ставлення до нього. Проблема єдності лексико-граматичного ладу мови: «своє» і «чуже» у лексиці та граматиці; ксенолексика (система іншомовних запозичень) і ксенограматика (граматика іноземних слів).
6. Фразеологія та ідіоматика. Категоріальні ознаки фразеологізмів та ідіом і підходи до їх класифікації.

Завдання для самоперевірки:

1. Наведіть приклади діалектизмів, професіоналізмів, жаргонізмів і сленгізмів у мовленні знайомих вам людей.
2. Наведіть приклади англійських (німецьких) слів, які побутують лише в розмовному або книжному стилях?
3. В чому докорінна відмінність між архаїзмами й історизмами?
4. Наведіть приклади слів, які з'явилися за вашої пам'яті?
5. В які історичні періоди, на вашу думку, мова активніше запозичує іншомовні слова, а в які – творить власні? Відповідь обґрунтуйте.
6. Як ви вважаєте: пуризм – це радше позитивне або радше негативне явище? Відповідь обґрунтуйте.

7. Наведіть приклади ксенолексики та ксенограматики в англійській (німецькій) мові.
8. Чим докорінно відрізняються поняття «фразеологізм» та «ідіома»?
9. Чи можливі неідіоматичні фразеологізми та нефразеологічні ідіоми? Наведіть приклади.
10. Чим докорінно відрізняються фразеологічні зрощення та фразеологічні єдності?

СЕМІНАР № 6

Тема: Морфологія. Граматичне значення та граматичні категорії

Мета: опанування здобувачами сутності морфології як розділу граматики

Професійна спрямованість: формування в здобувачів уявлення про граматику, зокрема морфологію, як розділ мовознавства та сприяння розвитку їх загальної філологічної компетенції

Основні поняття: граматика, морфологія, синтетичні форми, аналітичні форми, граматичні значення та їх типи, частини мови, словотвір, типи словотвору

1. Граматика та її складові дисципліни. Морфологія, синтаксис.
2. Морфологія. Морфологічна структура слова. Види морфем. Словотворчі та словозмінні афікси.
3. Граматичні форми (синтетичні та аналітичні) та граматичні значення. Типи граматичних значень слова та засоби їх вираження.
4. Поняття граматичної парадигми. Граматичні опозиції та граматичні категорії.
5. Критерії виокремлення частин мови.
6. Основні типи словотвору (морфологічний, синтаксичний, морфолого-синтаксичний) та їх різновиди.

Завдання для самоперевірки:

1. Що таке граматична форма слова (словоформа)?
2. Чим докорінно відрізняються корені й афікси?
3. Які види афіксів ви знаєте?
4. Що таке флексія?
5. Які основи називають похідними, а які – непохідними?
6. Наведіть приклади, де певне граматичне значення виражалося б спочатку синтетично, а потім – аналітично.
7. Наведіть приклади граматичних опозицій, які були б відсутні в одній із пари мов, що залучені для порівняння.
8. Які критерії виокремлення частин мови ви знаєте?
9. Наведіть приклади афіксального та безафіксного словотворення.

СЕМІНАР № 7

Тема: Синтаксис

Мета: опанування здобувачами сутності синтаксису як розділу граматики

Професійна спрямованість: формування в здобувачів уявлення про граматику, зокрема синтаксис, як розділ мовознавства та сприяння розвитку їх загальної філологічної компетенції

Основні поняття: граматика, синтаксис, словосполучення, речення, сурядність, підрядність, висловлювання, пропозиція, тема речення, рема речення, текст

1. Синтаксичні одиниці у порівнянні з морфологічними. Словосполучення. Класифікація

словосполучень. Сурядні словосполучення. Підрядні словосполучення.

2. Типи синтаксичних зв'язків у словосполученні.
3. Речення і висловлювання. Речення і пропозиція. Основні риси речення. Класифікація речень за метою висловлювання.
4. Структурно-граматичний поділ речення: члени речення. Актуальне членування речення.
5. Текст як синтаксична одиниця.

Завдання для самоперевірки:

1. Що таке стрижневе слово словосполучення?
2. Наведіть приклади комбінованих словосполучень. У чому їхня відмінність як від простих, так і від складних словосполучень?
3. Наведіть приклади таких типів синтаксичного зв'язку в словосполученні, як узгодження, керування, прилягання, тяжіння, замикання та ізафет. Які з них найпоширеніші в українській та англійській (німецькій) мовах?
4. Що таке предикативність?
5. Вкажіть тему та рему в англійських реченнях *A boy entered the room* та *The boy entered a room*. Якими засобами можна підкреслити тема-рематичне членування цих речень у процесі їх перекладу українською?
6. Що таке надфразова єдність?

СЕМІНАР № 8

Тема: Розмаїття конкретних мов і проблема походження мови

Мета: опанування здобувачами основних теорій походження мови та проблеми спорідненості конкретних мов, попри їхню різноманітність

Професійна спрямованість: формування в здобувачів уявлення про основні наукові теорії походження мови як такої та розмаїття конкретних мов, а також сприяння розвитку їх загальної філологічної компетенції

Основні поняття: глотогенез, полігенез, моногенез, мовна генеалогія, універсалії

1. Проблема та основні теорії походження мови.
2. Теорії походження багатомовності. Релігійна та наукова точка зору. Полігенез і моногенез.
3. Структурність мовних змін. Поняття спорідненості мов і способи її встановлення.
4. Мовні універсалії: абсолютні, статистичні (фреквенталії) та імплікативні. Проблема універсальної граматики.

Завдання для самоперевірки:

1. Які теорії походження мови ви знаєте?
2. Чим докорінно відрізняються теорії моногенезу та полігенезу?
3. Для чого та як саме застосовують порівняльно-історичний метод?
4. Що таке список Сводеша?
5. Наведіть приклади мовних універсалій.

СЕМІНАР № 9

Тема: Генеалогічна, типологічна й ареальна класифікації мов світу

Мета: опанування здобувачами сутності різних підходів до класифікації мов світу

Професійна спрямованість: формування в здобувачів уявлення про наріжні камені різних підходів до класифікації мов, зокрема мов індоєвропейської сім'ї, а також сприяння розвитку їх загальної філологічної компетенції

Основні поняття: генеалогічна класифікація мов, мовна сім'я, мовна гілка, мовна група, мовна підгрупа, типологічна класифікація мов, ізоляція, аглютинація, інкорпорація, флексія, диференціація, інтеграція, мовна інтерференція

1. Генеалогічна класифікація мов: мовна підгрупа, група, гілка, сім'я, макросім'я.
2. Індоевропейська мовна сім'я та мови, що входять до її складу.
3. Поняття типологічної класифікації мов. Ізолятивні (кореневі) мови. Аглютинативні мови. Інкорпоративні (полісинтетичні) мови. Флективні мови.
4. Ареальна класифікація мов. Диференціація та інтеграція. Мовні союзи. Койне. Піджини та креольські мови.

Завдання для самоперевірки:

1. До яких сімей належать такі мови, як вірменська, угорська, фінська, турецька, арабська?
2. Як можна класифікувати баскську та японську мови?
3. Класифікуйте такі індоевропейські мови, як українська, англійська, німецька, французька, польська, болгарська, румунська.
4. Чому ізолятивні мови інакше називають корневими?
5. Чим докорінно відрізняються аглютинативні та флективні мови?
6. Чим докорінно відрізняються піджин і креольська мова?
7. Які мови належать до балканського мовного союзу?

СЕМІНАР № 10

Тема: Мова та суспільство. Соціолінгвістичний напрям у мовознавстві

Мета: опанування здобувачами основних закономірностей мовного розвитку, що детерміновані зв'язками між мовою та суспільством

Професійна спрямованість: формування в здобувачів уявлення про мовний розвиток як детермінований суспільними процесами, а також сприяння розвитку їх загальної філологічної компетенції

Основні поняття: мовний контакт, гібридизація мов, субстрат, суперстрат, адстрат, зв'язок між мовою та мисленням, мовне регулювання, мовна норма, мовна конвенція, узус, соціальне варіювання мови

1. Закономірності розвитку мов: мовні контакти та гібридизація. Типи мовного впливу та його наслідки. Субстрат, суперстрат, адстрат.
2. Вплив мови на людину та її поведінку; гіпотеза Сепіра-Ворфа. Зв'язок мови і мислення.
3. Нормативний підхід до структури мови. Свідоме регулювання й нормування мови, мовна політика.
4. Поняття мовної норми, мовного узусу, малої мовної конвенції та оказіональні мовні явища. Соціальне варіювання мови та соціальні діалекти.
5. Соціолінгвістична класифікація мов за О. Ткаченком.

Завдання для самоперевірки:

1. Наведіть приклади субстрату, суперстату та адстрату в сучасній англійській мові. Які історичні фактори спричинили їхню появу?
2. Чи можна, на вашу думку, беззастережно прийняти гіпотезу Сепіра-Ворфа? Які контраргументи проти неї можна навести?
3. Наведіть відомі вам приклади регулювання й нормування української мови.
4. Чи згодні ви з твердженням, що переклад виконують не з мови-1 мовою-2, а з узусу-1 –

узусом-2? Відповідь обґрунтуйте.

5. Чим докорінно відрізняються діалекти від соціолектів (соціальних діалектів)? Які з них, на вашу думку, поширеніші в сучасному світі?
6. Наведіть відомі вам приклади оказіональних мовних явищ у малих мовних групах.
7. Наведіть приклади частковоетнічної, повноетнічної частковотериторіальної, повноетнічної повнотериторіальної та поліфункційної полінаціональної мови за класифікацією О. Ткаченка.

ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Вступ до мовознавства : підручник / [І. О. Голубовська, С. М. Лучканин, В. Ф. Чемес та ін.] / за ред. І.О. Голубовської. – Київ : Академія, 2016.
2. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства : підручник. – К. : Академія, 2009.
3. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підручник. – 2-е видання. – К. : Академія, 2008.
4. Монжалей, Т. К. Вступ до мовознавства [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – Суми : Унів. кн., 2011.
5. Семчинський С. В. Загальне мовознавство. – 2-е видання, перероб. і доп. – К. : АТ «ОКО», 1996.
6. Андрущенко О. Ю. Вступ до германського мовознавства : навчальний посібник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010.

Додаткова:

1. Донець Л. С., Мацько Л. І. Вступ до мовознавства : практикум. – К. : Вища школа, 1989.
2. Білецький А. О. Про мову і мовознавство. – К. : АртЕк, 1996.
3. Anderson C. Essentials of Linguistics. – Hamilton : McMaster University, 2016.

Інтернет ресурси:

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Електронна бібліотека Житомирського державного університету [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/>
3. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>

ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою» https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf.

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за всіма видами навчальних робіт проводиться за поточним, модульним та підсумковим контролюми.

Шкала оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Оцінка за національною шкалою		Оцінка в балах	Оцінка за шкалою ECTS	
Екзамен	Залік		Оцінка	Пояснення
<i>Відмінно</i>	<i>Зараховано</i>	90-100	A	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок
<i>Добре</i>		82-89	B	вище середнього рівня з кількома помилками
		74-81	C	в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок
<i>Задовільно</i>		64-73	D	непогано, але зі значною кількістю недоліків

		60-63	E	виконання задовольняє мінімальним критеріям
Незадовільно	Незараховано	35-59	FX	з можливістю повторного складання
		1-34	F	з обов'язковим повторним курсом

**Підсумкова оцінка з вивчених модулів навчальної дисципліни (ПОМ)
розраховується:**

№ модулю	M _{%n} (відсоткове значення модулю освітньої компоненти)
Модуль 1	M _{%1} = (100)
Сума	100

Оскільки формою підсумкового контролю освітньої компоненти є екзамен, то здобувачі вищої освіти в яких підсумкова оцінка з вивчених модулів (ПОМ) за семестр становить 60 і більше балів, мають право не складати екзамен. У такому разі підсумкова оцінка з вивчених модулів (ПОМ) = Екзаменаційній оцінці (ЕО) = Підсумковій оцінці (ПО).

$$ПОМ = ЕО = ПО$$

У випадку складання екзамену підсумкова оцінка (ПО) визначається як середнє арифметичне балів підсумкової оцінки з вивчених модулів (ПОМ) та екзаменаційної оцінки (ЕО).

$$ПО = (ПОМ + ЕО) / 2$$

ПРИКЛАДИ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Варіант 1

- Мовні універсалії - це:
 - спільні ознаки, які властиві всім мовам світу
 - багатозначні граматичні форми
 - набір граматичних категорій, які властиві відповідній мові
 - ознаки, які вирізняють певну мову з-поміж інших
- Альтернативною назвою *позначувального* є:
 - денотат
 - референт
 - конотація
 - експонент
- Система одиниць спілкування і правил їх функціонування називається:
 - мовою
 - мовленням
 - граматикою
 - мовленнєвою діяльністю
- Експерименти з навчання тварин певним замінникам людської мови довели, що...
 - тварини можуть користуватися лише першою сигнальною системою
 - тварини здатні повноцінно користуватися як першою, так і другою сигнальною системою
 - тварини найбільш ефективно використовують третю сигнальну систему
 - тварини засвоюють таку «мову» на рівні перехідного етапу між першою та другою сигнальними системами
- Англійський звук [æ] протистоїть німецькому звукові [ö] як...
 - неогублений - огубленому
 - голосний переднього ряду - голосному середнього ряду
 - голосний високого піднесення - голосному низького піднесення
 - монофтонг - дифтонгу
- Англійський звук [э:] протистоїть українському звукові [е] як...
 - голосний високого піднесення - голосному низького піднесення
 - огублений - неогубленому
 - голосний середнього ряду - голосному переднього ряду
 - голосний середнього піднесення - голосному низького піднесення
- Спільна риса українських звуків [i] та [и] полягає в тому, що вони обидва є
 - голосними переднього ряду високого піднесення
 - лабіалізованими голосними переднього ряду
 - нелабіалізованими голосними середнього піднесення
 - голосними середнього ряду

8. Латинською назвою порожнини, в якій творяться український звук [г] та німецький [h], є а) *velum* б) *palatum* в) *uvula* г) *pharynx*
9. За способом творення англійський звук [ʃ] є а) проривним б) щілинним в) зімкнено-прохідним г) аффрикатом
10. Який із наведених нижче звуків є боковим (латеральним)? а) фр. [R] б) англ. [l] в) англ. [ŋ] г) укр. [м]
11. Який із наведених нижче звуків є аспіратом? а) укр. [д] б) рос [с] в) англ [р] г) нім. [ç]
12. Останній склад в англійському слові *middle* є: а) відкритим прикритим б) закритим неприкритим в) відкритим неприкритим г) закритим прикритим
13. У французькій мові наголос є: а) фіксованим б) рухомим в) квантитативним г) мелодійним
14. У якому складі російського слова *молоко* фонема /о/ знаходиться в сильній позиції: а) першому б) другому в) третьому г) у жодному з них
15. Англійські фонемати /e/ та /æ/ являють собою приклад: а) привативної опозиції б) градуальної опозиції в) еквіполентної опозиції г) ізольованої опозиції
16. Розподібнення артикуляції двох однакових або подібних звуків у межах слова називають: а) акомодациєю б) дисиміляцією в) асиміляцією г) епентезою
17. У слові *тон* лабіалізація звука [т] під впливом [о] та набуття останнім дещо носового відтінку під впливом сусіднього [н] є прикладами: а) акомодациї б) асиміляції в) гіперизму д) епентези
18. При перетворенні німецького запозичення *Hülse* на українське слово *гільза* відбулася а) акомодация б) дисиміляція в) субституція г) асиміляція
19. Вкажіть приклад, який ілюструє явище епентези: а) укр. просторічн. *окіян* б) укр. діал. *хверма* (пор. норм. *ферма*) в) укр. норм. *ведмідь* (пор. діал. *медвідь*) г) укр. *срібло* (пор. рос. *серебро*)
20. Вкажіть приклад, який ілюструє явище редукції голосних: а) рос. *дед* б) рос. *молоко* в) укр. *віз* г) укр. *кіт*
21. Буквено-звукове письмо започаткували: а) давні греки б) римляни в) давні єгиптяни г) фінікійці
22. Орфографія англійської мови переважно базується на: а) фонетичному принципі б) морфологічному принципі в) історико-традиційному принципі г) ідеографічному принципі
23. Написання *Руссо* та *Голландія*, які прийняті в українській мові, ілюструють: а) фонетичний принцип орфографії б) морфологічний принцип орфографії в) історико-традиційний принцип орфографії г) ідеографічний принцип орфографії
24. Написання *ожёг* та *ожог*, які прийняті в російській мові, ілюструють: а) фонетичний принцип орфографії б) морфологічний принцип орфографії в) історико-традиційний принцип орфографії г) ідеографічний принцип орфографії
25. Написання *братський* та *боротьба*, які прийняті в українській мові, ілюструють: а) фонетичний принцип орфографії б) морфологічний принцип орфографії в) історико-традиційний принцип орфографії г) ідеографічний принцип орфографії

Варіант 2

1. Ономазіологія - це...
 - а) наука, яка вивчає словниковий склад мови
 - б) наука, яка вивчає процеси найменування
 - в) наука, яка вивчає історію назв
 - г) наука, яка вивчає походження слів

лінгвістична дисципліна, яка вивчає особливості процесу трансляції значення відповідними мовними одиницями (морфемою, лексемою, словосполученням, реченням) г) наука про принципи фіксації лексичних значень слів у словниках

2. Якого значення слова не існує?

а) денотативного б) конотативного в) елокутивного в) сигніфікативного

3. Лексико-семантичний варіант - це...

а) окреме лексичне значення слова б) окремо взята словотвірна модель в) результат появи у слова фразеологічно зв'язаних значень г) результат метафоричного перенесення значення слова

4. Перенос значення слова за функцією є різновидом...

а) метафоричного перенесення б) синекдохи в) переносного вживання слова г) розширення або звуження значення

5. Семантична структура, в якій слово-знак позначає розширений до необмеженості сигніфікат та називає численні конкретні референти, називається...

а) лексико-семантичним варіантом б) дифузією в) полісемантичним словом г) розширенням значення слова

6. Англійські слова *tear* - 'сльоза' *tear* - 'рвати' є прикладами... а) повних омонімів б) омографів в) омофонів г) омоформ

7. Українські слова *образ* - 'ікона' і *образ* - 'зовнішній вигляд кого-, чого-небудь' є прикладами...

а) повних омонімів б) неповних омонімів в) омографів г) омофонів

8. Російські слова *лингвистика* та *языкознание* є прикладами... а) повних синонімів б) ідеографічних синонімів в) стилістичних синонімів г) семантико-стилістичних синонімів

9. Російські слова *говорить*, *разглазольствовать* та *витийствовать* є прикладами... а) повних синонімів б) ідеографічних синонімів в) стилістичних синонімів г) семантико-стилістичних синонімів

10. Англійські слова *switch on* і *switch off* є прикладами... а) контрарних антонімів б) комплементарних антонімів в) контрадикторних антонімів г) векторних антонімів

11. Телескопія репрезентує... а) морфологічний тип словотвору б) морфолого-синтаксичний тип словотвору в) семантичний тип словотвору г) фонетико-морфологічний тип словотвору

12. Конверсія репрезентує... а) морфологічний тип словотвору б) морфолого-синтаксичний тип словотвору в) семантичний тип словотвору г) фонетико-морфологічний тип словотвору

13. Зіставне словоскладання репрезентує... а) морфологічний тип словотвору б) морфолого-синтаксичний тип словотвору в) семантичний тип словотвору г) фонетико-морфологічний тип словотвору

14. Звукоімітація репрезентує... а) морфологічний тип словотвору б) морфолого-синтаксичний тип словотвору в) семантичний тип словотвору г) фонетико-морфологічний тип словотвору

15. Англійські аббревіатури *V-day* та *A-bomb* є прикладами... а) акронімів б) алфавітних аббревіацій в) складних аббревіатур г) графічних аббревіатур

16. Англійські слова *flu* та *fridge* були утворені шляхом... а) скорочення б) редуплікації в) телескопії г) конверсії

17. Англійські слова *schoolboy* та *ladybug* були утворені шляхом... а) універбації б) морфологічного словоскладання в) зіставного словоскладання г) зворотного словотвору

18. Англ. *the rich* - 'багатії' та рос. *мороженое* були утворені шляхом... а) метонімізації б)

субстантивації в) афіксації г) метафоризації

19. Укр. слова *хвіст* - 'нескладений іспит або залік' та *автомат* - 'оцінка, отримана за результатами роботи в семестрі' є прикладами... а) екзотизмів б) жаргонізмів в) арготизмів г) діалектизмів

20. Рос. слова *чадо* - 'дитина' та *перст* - 'палець' є прикладами... а) власне архаїзмів б) семантичних архаїзмів в) історизмів г) лексико-словотвірних архаїзмів

21. Укр. слова *кравчучка* - 'ручний візок' та *генделик* - 'невеличка кав'ярня, крамниця, де торгують спиртним і закусками' є прикладами... а) лексичних неологізмів б) семантичних неологізмів в) авторських неологізмів г) арготизмів

22. Англ. слова *table* та *husband* є прикладами... а) повністю асимільованих запозичень б) запозичень, не асимільованих семантично в) запозичень, не асимільованих фонетично г) запозичень, не асимільованих графічно

23. Англ. слова *conscience* та *consciousness* є прикладами... а) паронімів б) варваризмів в) омонімів г) синонімів

24. Англ. слова *horse* та *hoarse* є прикладами... а) паронімів б) варваризмів в) омонімів г) синонімів

25. Англ. *ciao* та *coup d'etat* є прикладами... а) паронімів б) варваризмів в) омонімів г) синонімів

26. Англ. слова *to shake* та *to shiver* є прикладами... а) паронімів б) варваризмів в) омонімів г) синонімів

27. За семантичною класифікацією англійських фразеологізмів *to show the white feather* та *once in a blue moon* є прикладами... а) фразеологічних зрощень б) фразеологічних напівзрощень в) фразеологічних єдностей г) фразеологічних напів'єдностей

28. Укр. фразеологізми *собаку з'їсти* та *пекти раків* є прикладами... а) фразеологічних зрощень б) фразеологічних єдностей в) фразеологічних сполучень г) фразеологічних виразів

29. Укр. фразеологізми *тримати камінь за пазухою* та *гнути спину* є прикладами... а) фразеологічних зрощень б) фразеологічних єдностей в) фразеологічних сполучень г) фразеологічних виразів

30. Укр. фразеологізми *брати участь* та *розквасити носа* є прикладами... а) фразеологічних зрощень б) фразеологічних єдностей в) фразеологічних сполучень г) фразеологічних виразів

31. Вимова рос. *пиджак* як *спинжак* зумовлена... а) метафоричним перенесенням б) оказіональним слововживанням в) народною етимологією г) нонконформізмом мовців

32. Утворення словосполучень на кшталт *червоне чорнило* та *синя білизна* є можливим завдяки... а) оказіональному слововживанню б) деетимологізації в) народній етимології г) перенесенню за суміжністю

Варіант 3

1. Доповніть наступне речення: Різні варіанти однієї й тієї ж морфеми називають... а) морфами б) аломорфами в) морфосилабемами г) силабоморфемами д) нульовими морфемами

2. Доповніть наступне речення: Морфема -er в англійських словах *driver*, *writer*, *singer* («той, хто щось робить») може слугувати прикладом... а) дериваційного значення морфеми б) речового значення морфеми в) реляційного значення морфеми г) лексичного значення морфеми д) ідіоматичного значення морфеми

3. Доповніть наступне речення: Морфеми *-сю* та *-ою* в реченні *Він дуже зацікавився цією книжкою* мають... а) дериваційне значення б) речове значення в) реляційне значення г) лексичне значення д) фразеологічне значення
4. Доповніть наступне речення: Несегментні морфеми включають... а) аналітичні форми слова б) інтерфікси та трансфікси в) суперсегментні морфеми та аломорфи г) словотворчі та формотворчі афікси д) нульову морфему та суперсегментні морфеми
5. Доповніть наступне речення: Формант – це... а) речове значення морфеми б) незмінна частина багатформеного слова в) конкретний прояв суплетивізму г) змінна частина багатформеного слова, яка приєднується до основи д) реляційне значення морфеми
6. Службова морфема, приєднана до кореня, яка виражає граматичне і словотвірне значення, - це... а) інтерфікс б) флексія в) афікс г) нульова морфема д) суперсегментна морфема
7. Афікс, вставлений у середину кореня (наприклад, лат. *pigmentum* - «фарба», але *pingo* - «фарбую»), це - ... а) інфікс б) інтерфікс в) циркумфікс г) трансфікс д) постфікс
8. Англійські афікси *-ship* (напр., *kinship* - «кревна спорідненість») та *-dom* (напр., *boredom* - «нудьга») є ... а) формотворчими б) словотворчими в) несегментними г) суперсегментними д) інфіксами
9. Англійські афікси *-s* (напр., *writes*) та *-ed* (напр., *opened*) є ... а) формотворчими б) словотворчими в) несегментними г) суперсегментними д) конфіксами
10. Англійські афікси *-er* (напр., *better*) та *-est* (напр., *best*) є ... а) конфіксами б) словотворчими в) несегментними г) суперсегментними д) формотворчими
11. Проміжне місце між лексикологією та граматикою займає... а) ономазіологія б) стилістика в) ономастика г) дериватологія (словотвір) д) семасіологія
12. Вкажіть неправильний варіант доповнення наступного речення: До морфологічних граматичних категорій належать: а) категорія комунікативної спрямованості б) категорія числа в) категорія роду г) категорія відмінка д) категорія особи
13. Граматична категорія імені, яка виражає його синтаксичні відношення до інших слів висловлювання, називається... а) категорією детермінації б) категорією відмінка в) категорією ступеня якості г) категорією аспектуальності д) категорією способу
14. Граматична категорія дієслова, яка є специфічним мовним відображенням об'єктивного часу і служить для темпоральної локації події або стану, називається... а) категорія стану б) категорія відмінка в) категорія способу г) категорія часу д) категорія детермінації
15. Граматична категорія дієслова, яка позначає відношення суб'єкта дії до мовця, називається... а) категорією детермінації б) категорією виду в) категорією особи г) категорією стану д) категорією часу
16. Граматичні значення арабськ. *bank* - «банк» : *bunuk* - «банки» або давньоєврейськ. *halakh* - «йшов» : *holekh* - «такий, що йде» виражені способом... а) трансфіксації б) інфіксації в) циркумфіксації г) нуль-афіксації д) префіксації
17. Граматичні значення англ. *sing* - *sang* - *sung* або *write* - *wrote* - *written* виражені за допомогою ... а) редуплікації б) наголосу в) аглютинації г) внутрішньої флексії д) суплетивізму

18. Слова, які заповнюють «вакантні місця», утворювані потенційною здатністю інших слів вступати в синтаксичні зв'язки різних типів, мають назву... а) морфи б) сирконстанти в) актанти г) ізафети д) субстрати
19. Словосполучення, що виникають на основі зв'язків, які йдуть від різних стрижневих слів, називаються... а) складними б) комбінованими в) фразеологічними г) вільними д) синтаксичними
20. Укр. словосполучення *чинити справедливо* та англ. *to want to say* є прикладами... а) дієслівних словосполучень б) іменних словосполучень в) прислівникових словосполучень г) фразеологічних словосполучень д) комбінованих словосполучень
21. Англ. словосполучення *to speak slowly* та *to walk in the park* є прикладами... а) релятивних словосполучень б) об'єктних словосполучень в) атрибутивних словосполучень г) комбінованих словосполучень д) складних словосполучень
22. Співвіднесення змісту речення з об'єктивною дійсністю називається... а) комунікативністю б) модальністю в) структурною цілісністю г) предикативністю д) ідіоматичністю
23. Вихідна частина висловлювання (дане, відоме, предмет мовлення) називається... а) темою б) ремою в) модусом г) диктумом д) предикативністю
24. Укр. словосполучення *світла оселя* та *великою радістю* ілюструють такий тип синтаксичного зв'язку як... а) координація б) керування в) прилягання г) узгодження д) тяжіння
25. Англ. словосполучення *to let me* та *to kiss her* ілюструють такий тип синтаксичного зв'язку як... а) координація б) узгодження в) керування г) ізафет д) тяжіння
26. Особливий тип синтаксичного зв'язку, який не є ані сурядним, ані підрядним та полягає у взаємній узгодженості підмета і присудка, має назву... а) узгодження б) керування в) прилягання г) тяжіння д) координація
27. Англ. словосполучення *she works* та *I am going* ілюструють такий тип синтаксичного зв'язку як... а) тяжіння б) керування в) прилягання г) координація д) узгодження
28. Англ. словосполучення *wonderful song* та *nice story* ілюструють такий тип синтаксичного зв'язку як... а) координація б) прилягання в) узгодження г) тяжіння д) ізафет
29. Англ. словосполучення *the song of the nightingale* та *great writer* ілюструють такий тип синтаксичного зв'язку як... а) прилягання б) координація в) узгодження г) тяжіння д) ізафет
30. Тип синтаксичного зв'язку, що полягає в узгодженні предикативного означення з підметом, має назву... а) тяжіння б) координація в) ізафет г) інкорпорація д) інтонаційне прилягання
31. Для чукотської мови найбільш характерний такий тип синтаксичного зв'язку як... а) замикання б) інкорпорація в) тяжіння г) узгодження д) прилягання
32. Давньоєврейське словосполучення *Torat Moshe* - «П'ятикнижжя Мойсея» (букв. Тога - «П'ятикнижжя, Тора», -t - показник зв'язку, Moshe - «Мойсей») ілюструє такий тип синтаксичного зв'язку як... а) інкорпорація б) замикання в) ізафет г) прилягання д) узгодження

ПОЛІТИКА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Політика щодо академічної доброчесності

Політика освітньої компоненти ґрунтується на засадах академічної доброчесності

<https://zu.edu.ua/academic-integrity.html> та визначається системою вимог, які викладач ставить до здобувача у вивченні освітньої компоненти (правила поведінки на заняттях, користування засобами електронного зв'язку, тощо): недопущення академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, списування, заборона використання додаткових джерел інформації під час оцінювання знань (в тому числі засобів електронного зв'язку), за використання інтернет ресурсів та інших джерел інформації здобувач має вказати джерело, використане під час виконання завдання, тощо.

Політика щодо відвідування

Здобувач вищої освіти зобов'язаний виконувати правила внутрішнього розпорядку університету https://zu.edu.ua/offic/pravyly_vn_rozporядku.pdf та відвідувати навчальні заняття згідно з розкладом <https://dekanat.zu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi?n=999>, дотримуватися етичних норм поведінки. Присутність на занятті є обов'язковим компонентом оцінювання. Забезпечення студентоцентрованого підходу та створення можливостей для навчання здобувачів вищої освіти, які не можуть відвідувати заняття з поважних причин, зокрема реалізується через «Положення про навчання студентів за індивідуальним графіком у Житомирському державному університеті імені Івана Франка». Індивідуальний графік навчання передбачає можливість вибіркового відвідування здобувачем аудиторних занять (лекційних, практичних, лабораторних, семінарських) і самостійного опрацювання матеріалу відповідних навчальних дисциплін.

Політика щодо перескладання

Якщо здобувач вищої освіти був відсутній на заняттях з будь-якої причини, то відпрацювання здійснюється у встановлені викладачем терміни. Відповідно до положення «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою» (нова редакція) https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf кожне лабораторне, семінарське та практичне заняття оцінюється. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані здобувачем вищої освіти у встановлені викладачем терміни.

Політика щодо дедайтів

Викладач встановлює конкретні терміни виконання завдань. Здобувач вищої освіти, який з поважних причин (внаслідок тимчасової непрацездатності, підтверженої довідкою закладу охорони здоров'я, або який був звільнений від занять наказом Ректора Університету) пропустив навчальні заняття зобов'язаний ліквідувати академічну заборгованість не більше ніж за місяць з моменту виходу на навчальні заняття (дня припинення поважної причини). Здобувач вищої освіти, який без поважних причин не відвідав навчальні заняття або отримав оцінку нижчу 60 балів, необхідно відпрацювати академічну заборгованість до проведення модульної контрольної роботи.

До підсумкової модульної контрольної роботи допускаються здобувачі вищої освіти, які отримали поточні оцінки на усіх передбачуваних робочою навчальною програмою аудиторних навчальних заняттях. До завершення відповідного модуля здобувачам вищої освіти дозволяється перескладати окремі елементи модуля (завдання) з метою отримання вищих поточних оцінок під час консультацій із навчальної дисципліни, які проводяться впродовж семестру.

Політика щодо апеляцій

Здобувачі вищої освіти мають право на оскарження оцінки з освітньої компоненти, отриманої під час контрольних заходів. Апеляція здійснюється відповідно до «Положення про апеляцію результатів контрольних заходів у Житомирському державному університеті імені Івана Франка» https://zu.edu.ua/offic/pro_apelyacij.pdf.

Політика щодо конфліктних ситуацій

Спілкування учасників освітнього процесу (викладачі, здобувачі) відбувається на засадах партнерських стосунків, взаємопідтримки, взаємодопомоги, толерантності та поваги до особистості кожного, спрямованості на здобуття істинного наукового знання. Вирішення конфліктних ситуацій здійснюється відповідно до «Положення запобігання та

протидії булінгу» <https://zu.edu.ua/offic/pol-buling.pdf>.